

Språkutveckling i grundskolan

Nr 5, 2021

Revisionsrapport från
Stadsrevisionen

Dnr: RVK 2021/82

Den kommunala revisionen är fullmäktiges kontrollinstrument för att granska den verksamhet som bedrivits i nämnder och bolag. Stadsrevisionen i Stockholm stad granskar nämnders och styrelser ansvarstagande för att genomföra verksamheten enligt fullmäktiges uppdrag. Stadsrevisionen omfattar både de förtroendevalda revisorerna och revisionskontoret.

I årsrapporter för nämnder och granskningspromemorior för bolagsstyrelser sammanfattar stadsrevisionen det gångna årets granskningar och bedömningar av verksamheten. Granskningar som genomförs under året kan också publiceras som revisionsrapporter.

Publikationerna finns på stadsrevisionens hemsida, start.stockholm/revision. De kan också beställas från revisionskontoret, revision.rvk@stockholm.se.

Till

Utbildningsnämnden

Språkutveckling i grundskolan

Revisorsgrupp 1 har den 19 oktober 2021 behandlat bifogad revisionsrapport (nr 5/2021).

Stadsrevisionen har granskat om utbildningsnämnden säkerställer att elevers behov av språkutveckling tillgodoses. Språket är en grundförutsättning för lärande och en nödvändig färdighet för att elever ska kunna tillgodogöra sig ämnesspecifika kunskaper.

I nuläget kan utbildningsnämnden inte fullt ut säkerställa elevers behov av språkutveckling. Granskningen visar att systematiken i det språkutvecklande arbetet i grundskolan behöver förbättras för att tillgodose varje elevs behov och för att öka likvärdigheten mellan skolor.

Det är bland annat nödvändigt att screening, som visar barnens språkliga utveckling, genomförs. Dessutom behöver analys- och uppföljning utvecklas, för att dra lärdomar av det arbete som genomförs och för att skolorna ska kunna erbjuda elever den språkutveckling de har rätt till enligt skollagen.

Vi hänvisar i övrigt till rapporten och överlämnar den till utbildningsnämnden för yttrande. Yttrandet ska ha inkommit till revisorsgrupp 1 senast den 31 januari 2022.

På revisorernas vägnar

Bosse Ringholm
Vice Ordförande

Therese Kandeman
Sekreterare

Sammanfattning

Revisionskontoret har granskat om utbildningsnämnden säkerställer att elevers behov av språkutveckling tillgodoses. Den samlade bedömningen är att systematiken i det språkutvecklande arbetet i grundskolan behöver utvecklas för att tillgodose elevers behov och för att öka likvärdigheten mellan skolor.

Språket är en grundförutsättning för lärande och en nödvändig färdighet för att elever ska kunna tillgodogöra sig ämnesspecifika kunskaper. Utbildningsnämnden har ett ansvar för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för att stadens grundskolor ska kunna arbeta språkutvecklande. Grundskolan har ett lagstadgat uppdrag i att stötta barns språkutveckling.

Granskningen visar att utbildningsnämnden har strategier för det språkutvecklande arbetet och erbjuder stöd till grundskolorna. Ett exempel är *Litteracitetsgruppen* som är förvaltningens expertgrupp avseende språkutveckling och flerspråkighet. Ett annat exempel är nämndens språkutvecklande satsning i Järvaområdet.

Samtidigt visar granskningen att systematiken i det språkutvecklande arbetet i grundskolan behöver utvecklas för att tillgodose elevers behov och för att öka likvärdigheten mellan skolor. Utvecklingsbehovet rör exempelvis det systematiska kvalitetsarbetet överlag avseende det språkutvecklande arbetet, med fokus på analys- och uppföljning. Även systematiken i efterlevnaden av *Läsa, skriva räkna*-garantin behöver utvecklas för att säkerställa att samtliga skolor erbjuder det stöd eleverna har rätt till. Vidare behöver fritidshemmen på ett mer aktivt sätt bidra till det språkutvecklande arbetet. Tillgången till kompetens på fritidshemmen och i ämnet Svenska som andra språk behöver kompletteras där behov identifieras.

Utifrån redovisade iakttagelser och bedömningar lämnas följande rekommendationer:

- Fortsätta utveckla det systematiska kvalitetsarbetet, framför allt genom att förbättra analys och uppföljning.
- Fortsätta arbeta för att eleverna ska ges tillgång till en likvärdigt språkutvecklande undervisning.

- Säkerställa att screening¹ genomförs och att elever erbjuds extra anpassningar och särskilt stöd i enlighet med skollagen.
- Tillse att fritidshemmen har tillräcklig kompetens och på ett aktivt sätt bidrar till det språkutvecklande arbetet.
- Kartlägga och vid behov komplettera tillgången till lärar-kompetens i ämnet Svenska som andraspråk vid stadens skolor.

---

¹ Ett sätt att mäta elevers språknivå, exempelvis genom läs- och ljudningstexter för att identifiera den språkliga nivån.

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Syfte och revisionsfrågor	2
1.3	Avgränsning	2
1.4	Granskad nämnd	2
1.5	Revisionskriterier	2
1.6	Metod	3
2	Lagar, mål och riktlinjer	4
2.1	Läsa, skriva, räkna garantin.....	4
2.2	Skolans huvuduppdrag och systematiskt kvalitetsarbete	4
2.3	Läroplan och kursplan	5
2.4	Stadens budget.....	6
3	Analys och rekommendationer	7
3.1	Slutsatser	7
3.2	Samlad bedömning och rekommendationer	10
4	Granskingens iakttagelser	11
4.1	Strategi och styrning avseende det språkutvecklande arbetet .	11
4.2	Systematiska kvalitetsarbetet avseende språkutveckling	15
4.3	Efterlevnad av läroplan och kursplan	19
4.4	Arbetet med garantin för tidiga stödinsatser – Läsa, skriva, Räkna.....	20
4.5	Kompetensutveckling avseende språkutveckling	23
4.6	Samverkan med vårdnadshavare och andra aktörer	25
	Bilaga 1 Intervjupersoner	27
	Bilaga 2 – Sammanställning indikatorresultat	28

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Språket är en grundförutsättning för lärande och en nödvändig färdighet för att elever ska kunna tillgodogöra sig ämnesspecifika kunskaper. Forskning visar att bristande språkutveckling i tidig ålder påverkar elevernas resterande skolgång negativt, varpå framtida valmöjligheter minskar. Grundskolan har ett lagstadgat uppdrag i att stötta barns språkutveckling. Detta är särskilt viktigt i undervisningen av elever som inte har svenska som modersmål.

Socioekonomisk status och hur många år eleven varit bosatt i Sverige är enligt forskning väsentliga faktorer för hur väl eleven lyckas med sin språkutveckling. Om skolan inte tillgodoser elevernas individuella behov av stöd genom att identifiera och erbjuda det stöd eleven har rätt till, finns risk för ökad ojämlikhet i skolan. Risk finns även för växande klyftor mellan elever utifrån demografiska, geografiska och socioekonomiska faktorer. Skolan ska därför kompensera och tillgodose elevernas språkkunskaper som de inte tar med sig från hemmet.

Efter att en statlig offentlig utredning visade på utvecklingsområden inom bland annat språkutvecklingsarbetet med yngre elever, tillkom en garanti i Skollagen 2019: Läsa, skriva, räkna, som bland annat innebär att samtliga elever ska garanteras en screening² i förskoleklass. Syftet med screeningen är att tidigt uppmärksamma vilka elever som har behov av särskilt stöd vad gäller språkutveckling. En kvalitetsgranskning av Skolinspektionen genomförd 2020 visar att garantin ännu inte är helt implementerad. Stadens budget 2021 anger att utbildningsnämnden ska fokusera på kunskapsresultaten i skolor i särskilt utsatta områden. Vidare säkerställa att screening sker för att identifiera läs- och skrivsvårigheter hos samtliga elever.

---

² Ett sätt att mäta elevers språknivå, exempelvis genom läs- och ljudningstester för att identifiera den språkliga nivån.

1.2 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma om utbildningsnämnden säkerställer att elevers behov av språkutveckling tillgodoses.

Granskningen besvaras med följande revisionsfrågor:

- Finns en strategi och styrning avseende språkutveckling?
- Bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete avseende elevernas språkutveckling?
- Genomförs språkutvecklande undervisning i enlighet med läroplan och kursplan?
- Säkerställs garantin för tidiga stödinsatser i förskoleklassen och lågstadiet?
- Har grundskolan tillgång till adekvat kompetens för att arbeta språkutvecklande?
- Sker samverkan mellan skolan och andra personer/aktörer som finns i elevens vardag såsom vårdnadshavare, föreningar, bibliotek etc.?

1.3 Avgränsning

Granskningen omfattar utbildningsnämndens språkutvecklande arbete avseende förskoleklass och lågstadium. Granskningen inriktas mot skolor i socioekonomiskt missgynnade områden.

Intervjuer har genomförts vid fyra grundskolor där cirka 90 procent av eleverna har annan språklig bakgrund än svenska och 90 procent eller fler läser svenska som andraspråk.

1.4 Granskad nämnd

Utbildningsnämnden.

1.5 Revisionskriterier

Revisionskriterier är de bedömningsgrunder som revisionen utgår ifrån vid analys och bedömning. Följande revisionskriterier har tillämpas i granskningen:

- Skollag 2010:800 (kap 3. 4-4b§§, kap 9. 10§, kap 10. 2§)
- Kursplan svenska förskoleklass
- Kursplan svenska lågstadiet
- Kursplan svenska som andra språk
- Läroplan grundskola
- Kommunfullmäktiges budget 2021 (UtbN 4-5)

1.6 Metod

Granskningen har genomförts genom intervjuer och dokumentstudier. Intervjupersonerna har representerat skolornas ledning, specialpedagoger, lärare och elever från fyra lågstadieskolor. Skolorna ligger i tre av stadens totalt sju grundskoleområden. Även representanter för grundskoleavdelningen på utbildningsförvaltningen har intervjuats. Intervjuer har genomförts digitalt.

Granskningen har genomförts av Tomasz Czarnik, Aisha Hassan och Sofie Hemberg på revisionskontoret. Rapporten har fakta-kontrollerats av utbildningsförvaltningen.

2 Lagar, mål och riktlinjer

2.1 Läsa, skriva, räkna garantin

Elevers resultat i internationella undersökningar som exempelvis PISA har sjunkit under lång tid. Resultaten de senaste åren visar på en försiktigt positiv utveckling, dock har regeringen ansett att det behövs fler insatser för att förbättra kunskapsnivån i den svenska skolan.

Den 1 juli 2019 trädde en förstärkning av skollagen i kraft. Genom att följa elevers lärande och sätta in tidiga stödinsatser redan från förskoleklass ska samtliga elever få det stöd de behöver. Syftet med de tidiga stödinsatserna är att fler elever ska ges möjlighet att uppfylla kunskapskraven i årskurs 1 och 3 i ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik. Det slutliga målet med tidiga stödinsatser är att en så stor andel som möjligt av eleverna ska nå en fullständig utbildning. Stödinsatser kan sättas in både i förskoleklass och under lågstadiet.

Läsa, Skriva, Räkna-garantin.

Bilden illustrerar vad som ingår i garantin. Källa Skolverket.

2.2 Skolans huvuduppdrag och systematiskt kvalitetsarbete

Skolans huvuduppdrag är att ge alla elever förutsättningar att nå de nationella kunskapskraven och målen för utbildningen. Enligt skollagen (2010:800) ska hänsyn tas till elevers olika behov och eleverna ska ges den ledning och stimulans de behöver i sitt lärande

samt i sin personliga utveckling. Vidare ska utbildningen vara likvärdig sett till kvalitet.

Skolverkets allmänna råd och skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän, förskole- och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Systematiskt och kontinuerligt innebär att arbetet ska bedrivas strukturerat och uthålligt med fokus på en långsiktig utveckling. Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning.

Systematiska kvalitetsarbetet.

Bilden illustrerar det systematiska kvalitetsarbetet. Källa Skolverket.

2.3 Läroplan och kursplan

Läroplanen anger att språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande. Ett av målen som

framgår är att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt. Alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd.

Vad gäller förskoleklassen framgår därutöver att undervisningen ska ta tillvara elevernas nyfikenhet och ge dem möjlighet att utveckla sitt intresse för och sin förmåga att kommunicera med tal- och skriftspråk genom att ge dem möjligheter att läsa, lyssna på samt skriva och samtala om såväl skönlitteratur som andra typer av texter och händelser.

Vad gäller svenska som andra språk ska undervisningen blanda annat ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Undervisningen i fritidshemmet kompletterar förskoleklassen och skolan genom att lärandet i högre grad ska vara situationsstyrt, upplevelsebaserat och grupporienterat samt utgå från elevernas behov, intressen och initiativ. Undervisningen ska ta tillvara elevernas nyfikenhet och ge dem möjlighet att utveckla sitt intresse för och sin förmåga att kommunicera med olika språkliga uttrycksformer.

2.4 Stadens budget

I kommunfullmäktiges budget avseende 2021 framgår bland annat att utbildningsnämnden ska säkerställa att alla elever screenas för läs- och skrivsvårigheter samt att alla skolor arbetar systematiskt för att kunna ge tidiga stödinsatser. Vidare ska nämnden främja alla barns och elevers utveckling och lärande och se till att alla barn och elever tidigt får lämpligt stöd för att nå sin fulla potential. Nämnden ska också fokusera på kunskapsresultaten i skolor i särskilt utsatta områden.

3 Analys och rekommendationer

I följande kapitel redogörs för revisionskontorets slutsatser, analys samt bedömning i granskningen. I kapitel fyra redovisas på en mer utförlig nivå de iakttagelser som ligger till grund för analysen. Fyra grundskolor har omfattats av granskningen.

3.1 Slutsatser

Styrning och stöd

Av lagstiftning och av kommunfullmäktiges budget framgår att det språkutvecklande arbetet i grundskolan är prioriterat och att alla skolor ska arbeta på ett systematiskt sätt för att ge elever det stöd de behöver.

Utbildningsnämnden har strategier för det språkutvecklande arbetet och erbjuder stöd till grundskolorna. Ett exempel är *Litteracitetsgruppen* som är förvaltningens expertgrupp avseende språkutveckling och flerspråkighet. Gruppen kan kontaktas av skolorna för stöd. Grundskolorna känner dock inte alltid till vilket stöd central förvaltning erbjuder. Strategin för nämndens språkutvecklande arbete finns inte dokumenterad men beskrivs framgå genom styrningen som sker i verksamhetens planering och uppföljning samt i resultatdialoger mellan rektorer och grundskolechefer.

Det språkutvecklande arbetet på grundskolorna sker på olika sätt och med olika resultat. Av intervjuer framgår att ett tydligt ledarskap och fokus på det språkutvecklande arbetet krävs för att ge elever förutsättningar för lärande. Satsningen i Järva uppges vara ett framgångsrikt exempel, se nästa rubrik. Några skolor behöver en tydligare styrning av pedagogiska resurser för att säkerställa Läsa, Skriva, Räkna-garantin, samt på ett tydligare sätt knyta specialpedagogisk kompetens till kartläggningen av elever i förskoleklass för att snabbt ge elever extra stödinsatser.

Satsningen i Järva

Järvaområdet består av flera grundskolor där andelen flerspråkiga elever är hög. För området finns ett tydligt ledarskap från grundskolechef till rektor avseende det språkutvecklande arbetet. Satsningen innebär att samtliga grundskolor inom området med hjälp av FOU-enheten har tagit fram en språk- och kunskapsstrategi för att tydliggöra hur skolan jobbar språkutvecklande. Satsningen har pågått sedan 2020, i ett och ett halvt år. Intervjuer visar på goda

erfarenheter från lärare och övriga personal i de skolor som berörs, sett till tydligheten och den ”röda tråden” i hur det språkutvecklande arbetet genomförs. Satsningen i sin helhet har ännu inte utvärderats. Erfarenheter har inte ännu spridits vidare till andra grundskoleområden på ett systematiskt sätt. Revisionskontoret understryker vikten av att en grundlig sådan utvärdering görs.

Systematiskt kvalitetsarbete

Enligt skollagen ska arbetet ske systematiskt och kontinuerligt samt bedrivs strukturerat och uthålligt med fokus på en långsiktig utveckling. Även kommunfullmäktiges budget är tydlig avseende att alla skolor ska arbeta systematiskt för att ge tidiga stödinsatser. Kunskapsresultatet i särskilt utsatta områden är prioriterat.

Det finns ett systematiskt kvalitetsarbete på central förvaltning. Arbetet kan utvecklas, framförallt avseende analysen. Analysen bör ge svar på vilka skolor som har de största utmaningarna. Detta bör ligga till grund för hur resurser för det språkutvecklande arbetet styrs, med fokus på de skolor där behovet är som störst. För att utveckla analysen kan central förvaltning exempelvis i större utsträckning aggregera och bearbeta utfallet för de indikatorer som mäter språkutveckling för de enskilda skolorna.

Det systematiska kvalitetsarbetet i de fyra grundskolor som omfattats av granskningen behöver utvecklas om än i olika utsträckning. Samtliga visar på utvecklingsområden i analysdelen av det systematiska kvalitetsarbetet. För två av skolorna saknas ett gemensamt arbetssätt för hur det systematiska kvalitetsarbetet ska planeras och genomföra, vilket resulterat i att delar av de arbetssätt och insatser som planerats inte fungerat. Arbetet med bedömningsstöd och screening av elevers kunskapsnivåer ska ligga till grund för att identifiera vilket behov av stöd elever har. Arbetet har inte implementerats fullt ut. I en av skolorna har delar av arbetet precis påbörjats. Vidare varierar kvalitén på den information som ges vid elevers övergång från förskola till grundskola. Detta är ett viktigt underlag för att grundskolorna ska kunna identifiera elevers behov vid skolstarten. Granskningen visar också att former för effektivare och mer systematiskt arbete med extraanpassningar och stödinsatser i förskoleklass och åk 1 är ett utvecklingsområde.

Vår bedömning är att de brister som identifierats i det systematiska kvalitetsarbetet försvårar arbetet med att uppnå en likvärdig skola.

Efterlevnad av Läsa, Skriva, räkna-garantin samt läroplan och kursplan

Sett till de granskade skolornas efterlevnad av Läsa, skriva, räkna-garantin återstår arbete på två av skolorna för att nå kraven och för att säkerställa att elevernas behov av språkutveckling tillgodoses. Efterlevnad av läroplan och kursplan säkerställs på skolorna bland annat genom klassrumsbesök av rektorer, biträdande rektorer och på två av skolorna även av grundskolechef. På skolorna finns det i olika omfattning forum för kollegialt lärande och diskussioner om undervisningens följsamhet till läroplanen. I en av skolorna behöver pedagogerna i större utsträckning arbeta gemensamt på skolan för att säkerställa att undervisningen sker enligt läroplan. Exempelvis genom att dela lektionsplaneringar och genom att skapa fler forum för diskussion.

Fritidshemmens roll

Grundskoleelever i de lägre årskurserna spenderar en stor del av sin skoldag i fritidshemmet. Undervisningen ska komplettera förskoleklassen och skolan samt ge eleverna möjlighet att utveckla sitt intresse för och sin förmåga att kommunicera med olika språkliga uttrycksformer.

I intervjuer betonas att det finns ett behov av att i större utsträckning inkludera fritidshemmen i det språkutvecklande och systematiska kvalitetsarbetet. Att undervisning sker enligt läroplan på fritidshemmen uppges vara ett utvecklingsområde för samtliga skolor som omfattats av granskningen, men framför allt på två av dem.

Kompetensutveckling

Samtliga skolor beskriver ett behov av att kartlägga och/eller utöka kompetensen av svenska som andraspråk (SVA). Vidare att kompetens och kompetensutveckling inom fritidshemmen ett utvecklingsområde. Ytterligare en utmaning, som beskrivs i intervjuer på två av skolorna, är att hålla kunskap och kompetens aktuell. Olika utbildningsinsatser behöver följas upp för att säkerställa att de bidrar till ökad kvalitet i utbildningen.

Samverkan med vårdnadshavare och andra aktörer

De granskade skolorna arbetar alla, men i olika utsträckning, med att förbättra samverkan med vårdnadshavare och andra aktörer. Det finns en gemensam bild av att samverkan är viktigt och positivt för eleverna och utbildningen. Skolorna har dock kommit olika långt i att arbeta aktivt och systematiskt med frågan.

3.2 Samlad bedömning och rekommendationer

Revisionskontorets samlade bedömning är att systematiken i det språkutvecklande arbetet i grundskolan behöver utvecklas för att tillgodose elevers behov och för att öka likvärdigheten mellan skolor.

Utvecklingsbehovet rör exempelvis det systematiska kvalitetsarbetet överlag avseende det språkutvecklande arbetet, med fokus på analys- och uppföljning. Även systematiken i efterlevnaden av Läsa, skriva räkna-garantin behöver utvecklas för att säkerställa att samtliga skolor erbjuder det stöd eleverna har rätt till. Vidare behöver fritidshemmen på ett mer aktivt sätt bidra till det språkutvecklande arbetet. Tillgången till kompetens på fritidshemmen och i ämnet Svenska som andra språk behöver kompletteras där behov identifieras.

Utifrån redovisade iakttagelser och bedömningar lämnas följande rekommendationer till utbildningsnämnden:

- Fortsätta utveckla det systematiska kvalitetsarbetet, framför allt genom att förbättra analys och uppföljning.
- Fortsätta arbeta för att eleverna ska ges tillgång till en likvärdigt språkutvecklande undervisning.
- Säkerställa att screening genomförs och att elever erbjuds extra anpassningar och särskilt stöd i enlighet med skollagen.
- Tillse att fritidshemmen har tillräcklig kompetens och på ett aktivt sätt bidrar till det språkutvecklande arbetet.
- Kartlägga och vid behov komplettera tillgången till lärar-kompetens i ämnet Svenska som andraspråk vid stadens skolor.

4 Granskningens iakttagelser

Nedan redogörs för de intervjuer och dokumentstudier granskningens iakttagelser består av. Resultatet är uppdelat mellan de sex revisionsfrågorna, mellan central förvaltning och grundskolenheterna samt i vissa fall ytterligare underrubriker. Skolenheterna beskrivs som enhet A, B, C och D.

4.1 Strategi och styrning avseende det språkutvecklande arbetet

I nämndens verksamhetsplan 2021 och genom intervjuer med grundskoleavdelningen framgår att mottagande och undervisning av nyanlända och flerspråkiga elever är ett av grundskolans prioriterade områden. Intervjuer med grundskoleavdelningen visar att förvaltningen har en strategi och styrning för det språkutvecklande arbetet som bedrivs på stadens skolor. Strategin finns inte dokumenterad men beskrivs framgå genom styrningen som sker i verksamhetens planering och uppföljning och i resultatdialoger mellan rektorer och grundskolechefer.

Centralförvaltning

Nämnden använder två indikatorer för att mäta och följa upp språkutveckling lokalt på skolorna och aggregerat för staden. Indikatorerna utgår från Skolverkets bedömningsunderlag, som är en del av *Läsa, skriva, räkna*-garantin och Skollagen. I tabellen nedan framgår indikatorerna och mål samt utfall för 2020. I bilaga 2 finns en sammanställning av respektive skolenhets- och utbildningsnämndens mål och resultatrapportering av indikatorerna 2019-2021.

Indikatorutfall 2020	Årsmål 2020 i %	Utfall 2020 i %
Andel elever som vid höstterminsslut i åk 1 har uppnått grundläggande taluppfattning inom matematik	90	>80 ³
Andel elever som vid höstterminsslut i åk 1 kan läsa bekanta meningar i korta, elevnära texter genom att använda ljudningsstrategi och helordsläsning på ett delvis fungerande sätt	90	>75 ⁴

Nämndens årsmål för ovanstående indikatorer var 90 procent år 2020. I nämndens verksamhetsberättelse framgår att indikatorerna inte kan följas upp på ett sätt som ger statistiskt säkerställt resultat, varpå utfallet inte är komplett.

Nämnden har årsmål både för indikatorerna och även för andra indikatorer som mäter kunskapsresultaten för stadens skolor. Exempelvis för att nå kravnivån i nationella provet i Svenska och Svenska som andraspråk i åk 3. Förvaltningen sammanställer skolornas aggregerade måluppfyllnad i verksamhetsberättelsen. Förvaltningen tillhandahåller olika stöttande insatser som finns att tillgå för skolornas medarbetare. *Litteracitetsgruppen*⁵, *Berättarministeriet*⁶ och *Medioteket*⁷ är några exempel som verkar stöttande och språkfrämjande mot skolor som behöver och efterfrågar det.

I samband med resultatdialogerna med rektorer uppges att grundskolechefer tar upp exempelvis specifika utvecklingsområden på respektive skola eller informerar om tillgängliga kompetensutvecklingsalternativ. I de fall behov identifieras kan olika skolor få mer stöd eller en mer aktiv styrning från förvaltningen, via grundskolechefen. Språksatsningen i Järva är ett exempel på detta.

---

³ Över 80 procent av eleverna har grundläggande taluppfattning i matematik enligt bedömningsstödet i 90 procent av skolorna – Utbildningsnämndens verksamhetsberättelse 2020.

⁴ Över 75 procent av eleverna har uppnått kraven för läsning enligt bedömningsstödet i 90 procent av skolorna – Utbildningsnämndens verksamhetsberättelse 2020.

⁵ Expertgrupp på förvaltningens enhet för forskning och utveckling, jobbar med språkutveckling och flerspråkighet och kan kontaktas av skolorna för stöd.

⁶ Stiftelse som samarbetar med och delvis finansieras av staden för att ge fördjupat stöd till lärare i socioekonomiskt utsatta områden och erbjuder kostnadsfria skolprogram som locka eleverna att erövra det skrivna ordet.

⁷ Enhet på förvaltningens avdelning för stöd kring lärande och elevhälsa. Pedagogisk stödresurs som erbjuder fortbildning och rådgivning till pedagoger, skolledare eller skolbibliotekspersonal inom stadens skolor och förskolor.

I Järvaområdet har samtliga 13 grundskolor samlats under samma grundskolechef och sedan läsåret 2020 finns en språksatsning i grundskoleområdet. Satsningen innebär bland annat att skolorna under senaste året tagit fram en språk- och kunskapsutvecklande strategi som tydliggör hur respektive skola ska arbeta för att förbättra elevernas språkutveckling. Strategin har utarbetats av skolenheterna med hjälp av *Litteracitetsgruppen* på enheten för forskning och utveckling (FoU-enheten) på utbildningsförvaltningen.

Arbetet har inletts med en enkät där behov och utvecklingsområden identifierats tillsammans med personal på skolorna. Enkät-sammanställningen har sedan legat till grund för formuleringen av gemensamma mål om hur skolan ska arbeta och checklistor för hur språkutvecklande arbete ska bedrivas i skolans olika forum. Skolorna har tagit fram strategier som är specifika för respektive skola och de utmaningar och möjligheter som identifierats för hur det språkutvecklande arbetet genomförs. Exempelvis hur språkutvecklande arbetssätt kan användas även i matsalen och på raster. Grundskoleavdelningen uppger att vissa kunskapsförbättringar redan kan ses hos skolorna i Järvaområdet men hur arbetet ska följas upp centralt är ännu inte bestämt.

Grundskolorna

Samtliga granskade skolor uppger att kunskapen om betydelsen för att arbeta språk- och kunskapsutvecklande är hög och att arbetet sker i all undervisning. Skolorna styr arbetet utan centrala riktlinjer och arbetet utförs på olika sätt i de skolor som granskats. De olika arbetssätten framgår också i skolornas verksamhetsplaner för 2021. För samtliga skolor beskrivs det finnas ett uttalat fokus på att stärka elevernas kunskaper i det svenska språket. Två av de granskade skolorna ligger i Järvaområdet och omfattas av den satsning på språk- och kunskapsutveckling som pågår där. I intervjuerna framgår att styrningen från grundskolechef är tydligare än i de andra två skolorna.

Skolenheterna A och B har genom styrning från grundskolechef och med stöd av FOU utvecklat dokumenterade strategier för skolans språkutvecklande arbete. Enligt intervjuade har samtlig berörd personal på respektive skola deltagit i framtagande av strategierna som har tagits i bruk under 2021. De dokumenterade strategierna beskriver skolornas arbete med språk- och kunskapsutvecklande undervisning och verksamhet under hela elevens skoldag, bland annat i klassrum, fritidshem, skolmatsal och på skolgården. De består bland annat av arbetssätt, aktiviteter och checklistor för

språkutveckling. För eleverna på skolorna i Järvaområdet har satsningen exempelvis inneburit att det finns en gemensam lektionsstruktur på alla lektioner, att möjligheterna att läsa och jobba med litteratur utökats under tiden efter skolan på fritidshemmet, eller att skolbiblioteket med personal blivit en mer närvarande del av undervisningen genom lästävlingar och bokfester.

I strategierna beaktas även hur arbetet ska bedrivas långsiktigt och att det ska finnas ”en röd tråd” i den språkutvecklande undervisningen samt uppföljningen mellan årskurser och ämnen, där även fritidshem är inkluderade. Av strategierna framgår skolornas identifierade utvecklingsområden såsom exempelvis att inkludera fritidshemmen i större utsträckning. Vidare hur det språkutvecklande arbetet ska följas upp. Vidare finns exempelvis checklistor för uppföljning av strategin samt plan för läs- och skrivutveckling.

I samtliga skolintervjuer framgår att rektor är ytterst ansvarig för utvecklingsarbetet som sker avseende språkutveckling. Det varierar mellan skolorna hur ansvaret är delegerat, exempelvis till specialpedagogerna, förstelärare, ämneslagsansvariga lärare eller till biträdande rektorer. Rektorer är olika insatta och operativa i det språkutvecklande arbete som bedrivs på skolorna. Styrningen från grundskolechef i arbetet med språkutveckling uppges vara tydligare och mer närvarande i skola A och B jämfört med C och D. Exempelvis beskrivs att grundskolechefen gör besök regelbundet och att lärare väl känner till denne. Den ”röda tråden” i skolornas strategier som beskrivs genom olika intervjupersoner är mer sammanhängande bland intervjupersonerna i skolorna A och B, än i C och D.

Av intervjuerna med skolledningarna framkommer att det under det senaste året initierats utvecklingsarbeten avseende språkutvecklande arbetssätt på skolorna C och D. Exempelvis genom framtagande av årshjul för aktiviteter kopplade till språkutveckling och skapandet av fokusgrupper för arbetet med språkutveckling på skola C. Ett utvecklingsarbete pågår på samtliga fyra skolor för att inkludera fritidshemmens pedagoger och personal mer i lärarnas arbetslag, samt för att möjliggöra samplanering. Syftet med arbetet uppges bland annat vara att främja elevernas språkutveckling.

Styrning och tydlighet i det gemensamma arbetet beskrivs i intervjuerna som ett utvecklingsområde internt inom skolenheterna C och D. Exempel på detta är oklarheter och olika uppfattningar om hur resurser mellan lärare och specialpedagoger ska fördelas samt förväntningar och uppdelning av ansvar och uppgifter mellan lärare

och pedagoger på fritidshem. Främst i intervjuerna med lärare, men även bekräftat av specialpedagoger och medarbetare inom fritidshemmet, framgår att denna otydlighet resulterat i att delar av de arbetssätt och insatser som planerats hittills inte helt fungerat eller kunnat användas. Exempelvis beskriver en skola hur en satsning på Läslyftet tidigare gjorts på skolan, men att uppföljning uteblivit vilket medfört att arbetet inte hållits levande och kompetensen inte nyttjats optimalt i undervisningen. För elevernas del skapar detta en risk för att undervisningen inte håller den kvalitet som krävs.

4.2 Systematiska kvalitetsarbetet avseende språkutveckling

Skollagen och läroplan innehåller ett tydligt krav på systematiskt kvalitetsarbete. I Skollagen och läroplanen framgår bland annat att kvalitetsarbetet på skolenhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever.

Central förvaltning

I nämndens verksamhetsplan och tertiärrapportering beskrivs att det språkutvecklande arbetet ska prioriteras för nyanlända och flerspråkiga elever i områden med hög socioekonomisk utsatthet. Det systematiska kvalitetsarbetet, med fokus på analysdelen, anges i verksamhetsplanen 2021 som ett utvecklingsområde både centralt och på skolorna.

Planeringen av det systematiska kvalitetsarbetet sker genom förvaltningens övergripande verksamhetsplan. Genomförandet består dels av stöttning och insatser från förvaltningen till skolenheterna men är även specifikt för respektive skola och dess utvecklingsbehov sett till det systematiska kvalitetsarbetet. Intervjuer med grundskoleavdelningen bekräftar att insatser initierats för att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet hos stadens skolenheter. Ett exempel på förvaltningens stöttande i genomförandedelen av skolornas systematiska kvalitetsarbete är den workshop som 15 skolor deltagit i under 2020-2021 för att utveckla sitt systematiska kvalitetsarbete. Workshopen är en riktad insats till utvalda skolor som omfattar tre tillfällen och sammanfaller med skolornas årshjul avseende det systematiska arbetet. Exempelvis berör workshopen skolans verksamhetsplan med fokus på bland annat målformuleringar. Vidare får skolan konkret återkoppling på sin verksamhetsplan och avslutningsvis fokuserar workshopen på analys och analysarbetet inför läsårets slut.

I intervjuerna med grundskoleavdelningen anges även kunskapsresultaten som ett sätt att följa upp skolornas språkutvecklande arbete, då till exempel sjunkande resultat uppges vara ett tecken på att skolan kan behöva mer stöttning från grundskolechef och central förvaltning. Stödet kan bestå av kompetensutveckling, stöttning från *Litteracitetsgruppen* eller genom deltagande i förvaltningens olika språkutvecklande nätverk.

Förvaltningens uppföljning av respektive skola sker även till stor del genom grundskolecheferna, vilka ansvarar för olika geografiska områden och de grundskolor som ingår i respektive område. Grundskolechefens styrande roll ser olika ut men gemensamt är att de årliga resultatdialogerna mellan grundskolechef och rektor utgör ett viktigt forum för att följa upp och utvärdera det språkutvecklande arbetet på respektive skola. I intervjuer beskriver grundskolecheferna att det som tas upp och prioriteras under resultatdialogerna varierar efter skolans identifierade utvecklingsbehov. Samtliga av de tre grundskolechefer som intervjuats i granskningen genomför klassrumsbesök löpande eller vid behov på de skolor de ansvarar för. I Järvaområdet har ansvarig grundskolechef regelbundet och oftare kontakt med skolorna och följer upp de språkstrategier som tagits fram under föregående år.

Analysdelen av förvaltningens systematiska kvalitetsarbete uppges ske genom grundskolechefsmöten, i ledningsgruppsmöten och i dialog mellan grundskolechefer och skolenheter. Intervjuade uppger att analysmöten sker som grundskoleavdelningens ledningsgrupp genomför när samtliga resultatdialoger är genomförda. Utifrån denna analys informeras stödavdelningarna på utbildningsförvaltningen om vilka skolor som behöver riktat stöd inom olika områden. Därefter tar grundskolechefen upp bristerna med rektorerna i medarbetarsamtal som får ett anpassat uppdrag kommande år. Effekter av genomförda insatser följs enligt uppgift upp under nästkommande år.

I nämndens verksamhetsberättelse 2020 finns en kortfattad analys av utfallen för de tre indikatorer som mäter språkutveckling i lågstadiet. I verksamhetsplanen för 2021 framgår att analysen är ett utvecklingsområde avseende det systematiska kvalitetsarbetet.

Grundskolorna

Det systematiska kvalitetsarbetet, främst de delar som berör analys och uppföljning, uppges vara ett utvecklingsområde för samtliga granskade skolor. Arbetssätten och verktygen för planering, genomförande, uppföljning och analys av det språkutvecklande arbetet skiljer sig mellan skolenheterna.

Skolenheterna A och B har genom bland annat strategierna för språkutveckling, checklista för uppföljning och årshjul för utvärderingsarbetet konkretiserat hur det systematiska kvalitetsarbetet ska bedrivas, dokumenteras och följas upp. Då strategierna används för första gången under läsåret 2021 har den planerade utvärderingen ännu inte färdigställts. I intervjuerna med både skolpersonal och skolledning i skola A och B framgår att det finns ett utvecklingsbehov avseende analysen av de insamlade resultaten på individ-, grupp- och skolnivå. Resultaten av de bedömningsstöd och elevernas resultat i Svenska och Svenska som andraspråk utgör grunden för analys. Eleverna i förskoleklass och åk 1 får exempelvis göra ljudningstester och testa sin bokstavskännetid tillsammans med ansvarig lärare eller specialpedagog.

Av intervju med skolenheterna C och D framgår att det inte finns något uttalat gemensamt arbetssätt mellan lärare eller gemensamt på skolan men att det tidigare funnits etablerade arbetssätt som uppges leva kvar eller att lärare exempelvis tar del av kursen Språkpaket genom Medioteket. Av intervjuerna framgår också, främst genom lärarna men även i viss mån specialpedagogerna, att det finns behov av tydligare styrning, gemensamma dokumenterade rutiner och strategier för att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet med språkutveckling på skola C och D. Till skillnad från intervjuerna på skola A och B beskrivs inte samma gemensamma arbetssätt finnas på skolorna C och D, eller gemensamma uppfattningar av på vilka sätt det systematiska kvalitetsarbetet planeras och genomförs.

Samtliga skolenheter beskriver att det finns behov av att vidareutveckla eller i större utsträckning inkludera fritidshemmen i det språkutvecklande och systematiska kvalitetsarbetet. Skola A och B har konkretiserat hur samarbetet med fritidshemmet ska se ut genom de dokumenterade strategierna. Eleverna på skola A och B beskriver i intervjuer hur de ibland läser böcker och deltar i olika läs- och skrivprojekt även under sin tid på fritidshemmet.

Skolenheternas respektive verksamhetsplaner fungerar som verktyg för att planera det systematiska kvalitetsarbetet, i vissa fall har skolorna skapat egna mål för indikatorutfallen som är lägre än de mål central förvaltning satt.

Samtliga skolenheter beskriver genomförandedelen av sina systematiska kvalitetsarbeten med att de, på olika sätt och i olika omfattning, sammanställer elevers kunskapsresultat från exempelvis nationella prov, andra prov och tester så som bedömningsstöd och

*Bornholmstester*⁸. Sammanställningen av elevers resultat över tid och mellan årskurser dokumenteras enligt respektive skolas olika mallar. Två av skolorna använder sig exempelvis av MIRA-modellen, vilket visar elevers utveckling över tid med hjälp av olika färger.

Enskilda elevers och hela klassers sammanställda resultat lyfts på samtliga skolorna i exempelvis elevhälsoteamsmöten, pedagogiska team och av förstelärare/lärare tillsammans med specialpedagog. Systematiken i analys och uppföljningen av resultaten uppges vara ett utvecklingsområde på samtliga, men framförallt två av skolorna. I intervjuerna med lågstadieleverna kan de delvis redogöra för olika tester och läsinsatser de tagit del av nu och tidigare under skoltiden. Flera av skolorna beskriver att elevgrupperna tenderar att ändras mycket och ofta, till följd av att eleverna flyttar och byter skola. Ungefär hälften av eleverna i F-åk 3 som intervjuas har någon gång under de senaste åren bytt skola. Detta uppges försvåra skolornas förutsättningar att bedriva analys- och uppföljningsdelen i det systematiska kvalitetsarbetet, då det blir svårare att följa en elevs utveckling över tid och därmed skapa en långsiktig och korrekt analys av insatser och utfall.

Systematiken i övergång mellan förskola och grundskola

Enligt läroplanen ska förskolan samverka med skolan och förskoleklass samt utbyta kunskaper inför övergångar. Intervjuer med lärare i lågstadiet och specialpedagoger vid två av skolorna visar att informationen som ges vid elevers övergång från förskola till grundskola sker med varierande omfattning och är ett utvecklingsområde. För elever med ett identifierat särskilt behov hålls alltid ett övergångsmöte. Elevens språkutveckling ingår inte automatiskt som avstämningsspunkt i överlämningen om eleven inte har en diagnostiserad språkstörning. Anledningen är dels att samverkan ser olika ut mellan grundskolorna och de olika förskolorna eleverna tas emot ifrån, men kan också bero på att vårdnadshavare inte godkänner att information om eleven förs vidare. Överlämning från förskola har även försvårats ytterligare i samband med pandemin, eftersom tidigare rutiner med exempelvis korridorkontakt med föräldrar och fysiska möten pedagoger emellan begränsats.

---

⁸. Bornholmsmodellen är resultatet av vetenskaplig forskningsstudie 1994. Modellen består av olika språkliga lekar för yngre barn, för att öka språklig medvetenhet och läsberedskap.

4.3 Efterlevnad av läroplan och kursplan

Grundskolans läroplan anger att eleverna genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

Central förvaltning

Skolornas kunskapsresultat följs upp genom indikatorer och via tertialrapportering, där förvaltningen satt gemensamma mål för stadens skolor. Genom intervjuer med grundskoleavdelningen framgår att det är respektive skolenhet och ytterst rektor som i praktiken säkerställer att kursplan och läroplan efterlevs.

Centralt finns kompetensutveckling tillgänglig för lärare och personal som vill utveckla sin språkutvecklande kompetens, bland annat genom en utbildning i bedömningsstöden i lågstadiet. Vidare har *Litteracitetsgruppen* inom BLIVA-projektet (Behovsdrivet Lärande med Innovativa Verktyg och Arbetssätt) tagit fram en modul som handlar om språkutveckling. BLIVA-projektet är ett EU-finansierat projekt som syftar till att utveckla innovativa arbetssätt, bl.a. digitala, för att bland annat utveckla elevernas lärande.

Litteracitetsgruppen stödjer exempelvis skolorna genom att ta fram stödmaterial till de nya kursplanerna, bland annat SVA, som börjar gälla år 2022. I intervjuer med central förvaltning framgår att det blir aktuellt att mer handfast stötta skolor från grundskoleavdelningen i de fall de inte når kunskapsmålen eller om det på andra sätt framgår att läroplan och kursplan inte följs, exempelvis genom sjunkande utfall på skolans indikatorer eller på inrådan av grundskolechefen. Satsningen i Järvaområdet är ett exempel.

Grundskolorna

Av granskningens intervjuer framkommer skillnader i skolornas arbetssätt och systematik för att säkerställa att undervisning sker i enlighet med läroplan och kursplan. Centralt uppges det vara känt att skolor har egna strategier för detta, genom intervjuer med skolorna bekräftas att det kan se olika ut.

I intervju med skolledning och lärare på skola A och B framgår att det genomförs lektions- och verksamhetsbesök enligt ansvarsfördelning i skolledningen mellan rektor och biträdande rektorer för att säkerställa att kursplan och läroplan följs. Perspektiven som observeras under besöken kan exempelvis vara följsamhet till den gemensamma lektionsstrukturen eller resurseffektivitet. Skolorna

anger att nära kommunikation mellan skolledning, ämneslärare och ämneslag vid planering och olika typer av konferenser/forum som viktiga för att säkerställa efterlevnad av läroplan och kursplan gemensamt på skolan.

I intervju med skolledning på skola C och D uppges att lektionsbesök görs löpande eller vid behov, att läroplan och kursplan är utgångspunkter vid planering samt tas upp under ämneskonferenser och i lärarlagsmöten. Vid intervjuer med lärare på skola C och D hänvisas även till att läromedel täcker in delar av eller alla krav i läroplanen. Lärare på skola D menar att de förlitar sig mycket på att läromedlen möter kraven i läroplan och kursplan, då det i nuläget inte funnits tillräckligt med forum och tid att diskutera och dela erfarenheter för att säkerställa det lärare emellan på skolan.

Arbetet med att genomföra undervisning enligt läroplanen på fritidshemmen anges vara ett utvecklingsområde för samtliga skolor, skola A och B har kommit längre än skola C och D i arbetet. För att utveckla efterlevnad av läroplan och kursplan för fritidshemmen beskrivs av skolenheterna A och B bland annat att fritidshemspersonal genomgår utbildningar avseende språkutvecklande arbete, exempelvis genom samarbeten med universitet genom SBS⁹ och genom skolornas forum för kollegialt lärande. Av intervju med skolenheterna C och D framgår att arbetet med läroplan och kursplan till relativt stor del sker i samband med årliga eller terminsmässiga resultatuppföljningar. I intervjuerna med tre av skolorna beskrivs att skolans personal har möjlighet att diskutera och utveckla undervisningens koppling till läroplan och kursplan i forum så som ämneslag och ämneskonferenser.

4.4 Arbetet med garantin för tidiga stödinsatser – Läsa, skriva, Räkna

Central förvaltning

Skolornas arbete med språkutveckling följs upp genom indikatorer och via tertialrapportering, där förvaltningen satt gemensamma mål för stadens skolor. Genom intervjuer med grundskoleavdelningen framgår att det är respektive skolenhet och ytterst rektor som i praktiken säkerställer att garantin efterlevs men även skolans specialpedagogkompetens. Centralt finns kompetensutveckling

---

⁹ Samverkan för bästa skola, nationell satsning för skolutveckling.

tillgänglig för lärare och personal som vill utveckla sin språk-utvecklande kompetens, bland annat genom utbildningar i *Hitta Språket* och *Bygga Svenska*. Grundskolecheferna menar att detaljkunskapen finns hos skolenheterna och rektorn, men att uppgiften från grundskolechefen och centralt är att säkerställa att det finns system och processer som säkerställer att detta sker.

I nämndens verksamhetsberättelse och i intervjuer med grundskoleavdelningen framgår att förvaltningen under 2020 genomfört digitala föreläsningar och studiedagar riktade mot pedagoger i förskoleklass avseende *Läsa, skriva, Räkna-garantin*. Detta har genomförts inom ramen för det *Läs – skriv och språkutvecklingsnätverk* som organiseras av förvaltningen, där ca 120 lärare ingår. Centrala utvärderingar av insatserna visar på ett fortsatt stort kompetensutvecklingsbehov kopplat till bland annat användandet av kartläggningmaterialen.

Utöver de ovan och nedan (kapitel 5.5) nämnda kompetensutvecklingsinsatser som gjorts i samband med implementeringen av *Läsa, Skriva, Räkna* så uppges *Litteracitetsgruppen* vara det tydligaste verktyget från central förvaltning för att stötta skolenheterna i arbetet. Gruppen har en stöttande funktion och kan kontaktas av skolor som behöver råd och kompetensförstärkning i sitt språkutvecklande arbete. Av de fyra skolor som ingått i granskningen har två varit i kontakt med eller tagit stöd av *Litteracitetsgruppen*, detta i samband med framtagandet av den språk- och kunskapsstrategi de två skolorna utvecklat. Enligt ansvarig grundskolechef och grundskoleavdelningen kommer satsningen i Järva att utvärderas. Detta med syftet att se vilka lärdomar som är användbara för andra skolor med liknande utvecklingsbehov kopplat till språkutveckling för nyanlända och flerspråkiga elever. Hur utvärderingen sker centralt är ännu inte bestämt.

Grundskolorna

Vid garantins införande beskriver intervjuade representanter i skolor att olika typer av anpassningar krävdes utifrån redan befintliga arbetssätt med kartläggning av elever i förskolan och det obligatoriska bedömningsstödet i årskurs 1. Innan införandet beskrivs hur utsedd personal på samtliga skolor tog del av kurs genom Skolverket, med stöd för att planera och organisera arbetet med att införa garantin.

Av granskningen framkommer skillnader mellan de intervjuade skolenheterna avseende hur väl implementeringen av garantin och efterlevnad har fungerat. I skolorna A, B och D beskrivs att

införandet av garantin inte krävde något omfattande förändringsarbete förutom implementering av obligatoriska moment då exempelvis andra typer av screeningar redan gjordes. Skola C beskriver dock att implementeringen försenades då personal som gått den kurs Skolverket erbjöd kopplat till planering och organisering slutade på skolan, varför kompetens kring garantin förlorades. Vidare beskrivs att arbetet med implementering av garantin åter togs upp av skolledningen under läsåret 2020/2021 på inrådan av lärare, och att det var första gången kartläggning och bedömningsstöd genomfördes enligt garantin. I intervjuer anger skolledningen på skola C att en plan kommer tas fram för hur skolan ämnar efterleva garantin.

Samtliga granskade skolor beskriver att de använder de obligatoriska kartläggningsmaterialen *Hitta Språket och Hitta Matematiken* i förskoleklass, samt vid behov genomför en särskild bedömning av elevens kunskapsutveckling i samråd med specialpedagogisk kompetens. Intervjupersonerna berättar att det är framförallt förskoleklasslärare, och i vissa fall specialpedagog eller speciellärare som genomför kartläggningarna. Dock påtalar personal på skola C och D ett behov av tydligare styrning av pedagogiska resurser för att säkerställa garantin, samt att tydligare knyta specialpedagogisk kompetens till kartläggningen av elever i förskoleklass. Arbetet med de identifierade utvecklingsområdena uppges av intervjupersonerna kunna leda till ökad systematik och snabbare anpassningar för elever i behov av extra stödinsatser. I en av skolorna har samarbetet mellan lärare och specialpedagogen först nyligen formaliserats avseende rollerna i arbetet med kartläggning i förskoleklass och bedömningsstödet i åk 1.

Genom intervjuerna framgår att samtliga skolor i huvudsak använder det obligatoriska bedömningsstödet i årskurs 1 och genomför nationella prov i årskurs 3. Det framgår att det ofta är en utsedd person på skolan som genomför samtliga bedömningsstöd i åk 1. Utöver den nationella styrningen avseende kartläggningsmaterialet och bedömningsstödet framgår att många av skolorna använder ytterligare tester och screeningsmaterial för att kartlägga elevernas kunskaper för att tidigt kunna identifiera elever i behov av stöd. Exempel på dessa är *Bornholmstester* och *Håkanssonens analysmodell*.

Skolornas uppföljning av tidiga insatser enligt garantin sker på olika sätt, exempelvis genom resultatanalyser två gånger per läsår samt löpande vid elevhälsoteamsmöten, ämneslags- och arbetslagsmöten. I intervjuer med tre av de granskade skolorna framgår ett utvecklingsområde i att skapa former för effektivare och mer

systematiskt arbete med extraanpassningar och stödinsatser i förskoleklass och åk 1. Vidare framgår genom intervjuer och dokumentstudier av arbetsdokument att systematik avseende uppföljningen av garantin är ett utvecklingsområde på framförallt skolorna C och D.

4.5 Kompetensutveckling avseende språkutveckling

Central förvaltning

I intervjuer med grundskoleavdelningen och grundskolechefer framgår att ansvaret för rekrytering ligger hos respektive skola. Genom intervjuer med *Litteracitetsgruppen* framgår att det finns ett växande behov av kompetens och lärarbehörighet i svenska som andraspråk (SVA) identifierats centralt. Utbildningsförvaltningen tillhandahåller ett nätverk för SVA-lärare, ett nätverk för Lokala läs- skriv och språkutvecklare samt ett nätverk för specialpedagoger inom staden. Nätverken möts regelbundet och delar med sig av goda exempel och utmaningar. I intervju med grundskolecheferna framgår att en viktig del i rollen är att lotsa till och informera skolorna om passande kompetensutveckling och stödjande insatser som förvaltningen erbjuder. *Hitta Språket* och *Hitta Matematiken* är två exempel på kompetensutvecklingsinsatser som erbjuds centralt till stadens skolor. Dessa insatser tillhandahölls genom förvaltningens nätverk för Lokala läs- skriv och språkutvecklare. Utbildningarna syftar till att stötta lärare i att använda det obligatoriska kartläggningmaterialet i förskoleklass. Nedan framgår omfattningen av genomförda utbildningar:

- 272 pedagoger från 91 skolor deltog i utbildningen *Hitta språket* under perioden 2018-2020.
- 160 pedagoger från 48 skolor deltog i utbildningen *Hitta matematiken* under perioden 2019-2020.
- 311 pedagoger från 78 skolor deltog i Medioteket och FoUs utbildning under 7 studiedagar om *Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser* under läsåret 2019/20.

Grundskolenheterna

Kännedomen om de olika nätverk som finns inom staden avseende språkutveckling varierar mellan de intervjuade skolorna och lärarna. I intervju med grundskolecheferna framgår att dennes roll som förmedlare av information om tillgängliga kompetensutvecklingsinsatser är viktig, samt att säkerställa att stöd från centralt håll når ut

till de skolor som behöver det. Samtliga skolor beskriver ett övergripande behov av att kartlägga och eller utöka kompetensen av SVA. Vidare att kompetens och kompetensutveckling inom fritidshemmen är ett utvecklingsområde. Intervjuer visar att skillnader finns mellan skolorna beträffande regelbundenhet och systematik i inventering, genomförande samt uppföljning och användning av kompetenshöjande insatser.

Av intervjuerna med skola B och C framgår att det upplevts svårt att rekrytera fritidshemspersonal med rätt kompetens samt att fritidshemspersonal inte på ett tillräckligt sätt inkluderats i de kompetensutvecklingsinsatser som erbjudits lärare på en av skolorna. I strategierna för det språkutvecklande arbetet som skolenheterna A och B tagit fram beskrivs ett behov av kompetensutveckling avseende övergripande analys och bedömning av elevernas hela språkutveckling inom Svenska och SVA. Även förvaltningen har i verksamhetsplanen för 2021 identifierat likvärdigheten i bedömningen av vilka elever som ska läsa svenska/SVA som ett övergripande utvecklingsområde i staden.

Avseende kompetensutveckling beskriver samtliga intervjuade skolor att kollegialt lärande är centralt. Förutsättningarna och forumen för kollegialt lärande skiljer sig åt och är generellt fler och mer omfattande på skolorna A och B än på C och D. I intervjuer beskriver lärare att de önskar kunna diskutera och dela kunskaper oftare med sina kollegor. Vidare har samtliga fyra skolor deltagit i Skolverkets satsning *Läslyftet* för att utveckla undervisningen så att läsande, skrivande och samtalande främjar elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen. Hur kunskapen sedan använts och hållits levande tas upp som ett utvecklingsområde på två av skolorna.

Skolorna beskriver att de deltagit i kompetensutvecklande insatser genom stiftelsen *Berättarministeriet*, vars program är progressionsbaserade och verkar som ett ämnesövergripande stöd för lärare och arbetslag. Kompetenshöjande insatser har även genomförts i form av att pedagoger löpande deltar i utbildningar via/i samarbete med universitet eller går kurser genom *Medioteket*. Samtliga fyra skolor känner antingen till eller har deltagit i initiativ från stadens *Berättarministeriet* eller *Medioteket*. Deltagande i och kännedom om utbildningsförvaltningens olika nätverk för exempelvis SVA-lärare inom staden varierade, varpå några av lärarna lyfte fram dessa som användbara medan andra inte kände till dem.

4.6 Samverkan med vårdnadshavare och andra aktörer

Av grundskolans läroplans riktlinjer framgår att alla som arbetar i skolan ska samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. Vidare ska läraren samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling. Av riktlinjerna framgår även att skolan ska verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter. Vidare ska lärare medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra.

Central förvaltning

I intervjuer med grundskoleavdelningen framgår att samverkan med vårdnadshavare, andra aktörer och organisationer är viktig för skolorna. Ansvar för samverkan med vårdnadshavare och andra aktörer uppges främst ligga på skolenheterna. En viktig samverkanspartner för skolor i sitt språkutvecklande arbete är skolbiblioteken och stadens bibliotek. En ny *Skolbiblioteksplan 2021-2024* börjar gälla under året och ersätter den tidigare Skolbiblioteksplanen 2017-2020. I planen framgår bland annat att extra stöd ska ges till de skolorna med mindre utvecklade skolbiblioteksfunktion och för att stärka bibliotekspersonalens delaktighet i undervisningen.

Grundskolorna

Samverkan med vårdnadshavare

Alla skolor lyfter att samverkan med vårdnadshavare och föräldrar är viktigt och utgör ett naturligt inslag i arbetet. Samtliga granskade skolor vittnar om att pandemin försvårat samverkan och kommunikation med vårdnadshavare i och med besöksförbud och språkliga barriärer över telefon. Under pandemin har information till vårdnadshavare bland annat förmedlats via veckobrev. Skolorna har inte alltid prioriterat eller haft möjlighet att översätta dessa till de språk som elevernas föräldrar talar, vilket en av skolorna lyfter fram som en framgångsfaktor för samverkan.

Skolorna delar upplevelsen att det ibland är svårt att få vårdnadshavare att komma till skolan. Informella samverkansformer fungerar bättre än formella. Vid sidan av inbjudan till formella moment, så som föräldramöten/utvecklingssamtal, beskrivs att två av skolorna bjudit in till informella forum som varit uppskattade. Exempel på informella forum som intervjuade skolor skapat är

matdagar, öppet hus och anordnade tillfällen med *En frisk generation* för att skapa bättre samverkan med elevernas vårdnadshavare. I dessa fall har vårdnadshavare bjudits in till skolan för att ha knytkalas eller delta i sportaktiviteter tillsammans med eleverna och skolans personal. Intervjuerna med skolan som satsat på dessa mer informella samverkansformer uppger att detta skapat bättre förutsättningar även för vårdnadshavares deltagande och engagemang även i de mer formella mötena med skolan.

Samverkan med andra aktörer

Av intervjuerna framgår att respektive skolas eget skolbibliotek är olika integrerat i det språkutvecklande arbetet och att bemanningen på skolbiblioteken varierar. På en av skolorna har skolbiblioteket varit stängt senaste terminen och istället får eleverna gå dit i sällskap av lärare som låser upp om de vill låna böcker. En annan av skolorna berättar i intervjuerna med elever och lärare om lästävlingar som avslutas med bokfester för eleverna, för att uppmuntra till att läsa fler böcker. Avseende det språkutvecklande arbetet beskriver skolorna att de samverkar med stadsdelsbibliotek, *El Sistema*, *Berättarministeriet*, *Kulturskolan* och andra aktörer som erbjuder undervisning enligt teman så som biologi, friluftsliv, läxhjälp och hållbar utveckling. Eleverna själva berättar under intervjuerna om deras medverkan i musiklektioner, lästävlingar och besök på bibliotek.

Arbetet med och ansvaret för att upprätta samverkan med externa parter är på en av skolorna förlagt till lärarna. Under intervju beskrivs att denna ansvarsfördelning medför risk att eleverna inte får tillgång till språkutvecklande aktiviteter på ett likvärdigt sätt, och att upplägget utgör en tidskrävande och ineffektiv insats för varje lärare när detta inte organiseras centralt på skolan. Gemensamt för de fyra skolorna är att just samverkan med externa parter beskrivs försvårats under 2020 och 2021 till följd av pandemin. Detta på grund av att befintliga och nya samarbeten är svåra att upprätthålla eftersom detta till stor del kräver fysiska möten.

Bilaga 1 Intervjupersoner

Förintervjuer

Forskare, docent och expert inom pedagogik och didaktik från Stockholms Universitet

Representanter för Skolverket och Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling.

Avdelningschef, Grundskoleavdelningen

Enhetschef, Grundskoleavdelningen

Intervjuer

Utbildningsförvaltningen

- Avdelningschef, Grundskolesavdelningen
- Enhetschef, Grundskolesavdelningen
- Samordnare för nyanländas lärande, FOU/Grundskoleavdelningen

Skolenhet A, B, C och D

- Rektor
- Biträdande rektor/er
- Specialpedagog/Speciallärare
- Lärare förskoleklass-åk3/förstelärare/SVA-lärare
- Fritidshemspersonal
- Elever åk 1-3

Bilaga 2 – Sammanställning indikatorsresultat

Tabellen nedan redogör för respektive intervjuad skolas resultat för två av nämndens indikatorer under KF:s mål för verksamhetsområdet 1.3. *I Stockholm når barn sin fulla potential då Stockholms skolor och förskolor är de bästa i Sverige.*

Indikator 1: Andel elever som vid höstterminsslut i åk 1 kan läsa bekanta meningar i korta, elevnära texter genom att använda ljudningsstrategi och helordsläsning på ett delvis fungerande sätt.

Rapporterande enhet	2019 mål i %	2019 mål i %	2020 mål i %	2020 utfall i %	2021 mål i %
Utbildningsnämnden	90	>76 ¹⁰	90	>75 ¹¹	90
Skolenhet A	30	27	60	%40	70
Skolenhet B	80	54	80	%91	75
Skolenhet C	60	82	60	43	60
Skolenhet D	95	97	95	90	95

Indikator 2: Andel elever som vid höstterminsslut i åk 1 har uppnått grundläggande taluppfattning inom matematik.

Rapporterande enhet	2019 mål i %	2019 mål i %	2020 mål i %	2020 utfall i %	2021 mål i %
Utbildningsnämnden	90	>74 ¹²	90	>80 ¹³	90
Skolenhet A	30	30	60	53	70
Skolenhet B	80	74	80	64	75
Skolenhet C	60	88	71	71	80
Skolenhet D	93	98	95	90	95

---

¹⁰ Över 76 procent av eleverna har uppnått kraven för läsning enligt bedömningsstödet i 90 procent av skolorna.- Utbildningsnämndens verksamhetsberättelse 2019

¹¹ Över 75 procent av eleverna har uppnått kraven för läsning enligt bedömningsstödet i 90 procent av skolorna – Utbildningsnämndens verksamhetsberättelse 2020

¹² Över 74 procent av eleverna har grundläggande taluppfattning i matematik enligt bedömningsstödet i 90 procent av skolorna – Utbildningsnämndens verksamhetsberättelse 2019

¹³ Över 80 procent av eleverna har grundläggande taluppfattning i matematik enligt bedömningsstödet i 90 procent av skolorna – Utbildningsnämndens verksamhetsberättelse 2020